

Antieke techniek

5 De wagens van Stratingh

De Groningse hoogleraar Sibrandus Stratingh ontwierp een stoomwagen en werkte de ideeën van Faraday over elektromagnetisme praktisch uit. Geheel in de stijl van 's Gravesande construeerde hij samen met instrumentmaker Becker een karretje, voortgedreven door een elektromotor. In 1835!

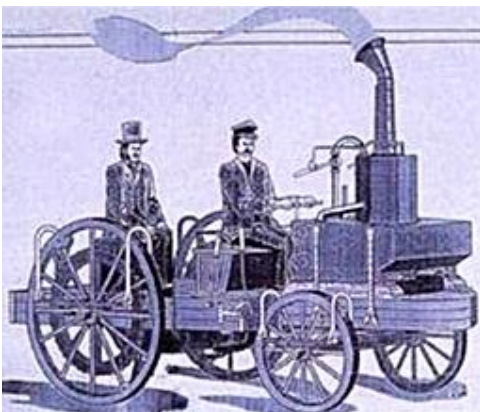
■ Louis Mathot

Stratingh werd geboren in 1785 in Adorp – iets boven Groningen – als zoon van een predikant. Hij groeide op bij zijn oom die apotheker was in Groningen, bezocht daar de Latijnse school en volgde als 13-jarige colleges aan de academie. Hij was 16 toen hij samen met zijn vriend Van Swinderen het 'Natuur- en Scheikundig Gezelschap' oprichtte. In 1824 werd hij hoogleraar in de algemene, toegepaste en farmaceutische scheikunde. Toen hij het jaar daarop verplicht werd om ook technisch onderwijs aan niet-studenten als fabrikanten en landbouwers te geven, staakte hij tijdelijk zijn colleges. Om atoommodellen aanschouwelijk te maken, gebruikte hij meer dan 60 'atomistische teerlingen', dobbelstenen die hij uit 'bordpapier of licht hout' liet vervaardigen.

Stoomwagen

Stratingh was geïnteresseerd in toepassingen. Hij ontwierp een stoomwagen van 1 pk die hij met veel lawaai en rook door de straten van Groningen liet rijden.

Uit de Groninger Courant van 25 maart 1834: GRONINGEN den 22 Maart. *Heden in den vroegen morgen is de eerste voorlopige proefvaart genomen met een door de heeren Stratingh en Becker ondernomen en vervaardigd stoomrijtuig, hetwelk eenen togt door de stad over hellende en dalende straten en over bogen heeft afgelegd, welke togt met zulk eenen aanvankelijk goeden uitslag is bekroond geworden, dat men zich vleit, dat, bij verdere afwerking en voleindiging van dit werktuig, zoodanig rijtuig niet alleen bruikbaar zal zijn over nieuwere steen- en rotswegen, maar ook zelfs den stoot der meer oneffene keisteenwegen zal kunnen verduren en ook daarop zal kunnen worden aangewend.*

De stadsautoriteiten werkten niet erg mee, voor een tweede rit moesten ze de stad uit, ze reden 20 km naar de veerpont bij het huidige plaatsje De Punt – bekend van de treinkaping – en terug. Misschien hadden de *Burgemeester en Wethouders* het te druk met de *Herijk der Inhoudsmaten voor Drooge waren. ... benevens de Vochtmaten*, ... in dezelfde krant, waarbij zij erop aandrongen *dat de Maten, alvorens ter ijk te worden aangeboden, behoorlijk schoongemaakt moesten worden.*

Koning Willem I was wel geïnteresseerd; Becker kreeg 'toegewezen eene aanmoedigingspremie ter somme van f 600.' Of dat uit 's konings eigen zak kwam, is niet duidelijk. Stratingh stuurde hem rapporten over zijn vorderingen en ontving hem in zijn laboratorium achter zijn huis aan de Ossemarkt.

Elektrisch karretje

Dit is Stratinghs elektrisch aangedreven karretje; het staat in museum Boerhaave.

Hij was niet de enige in die tijd die bezig was elektromotoren toe te passen. Zo verbeterde Davenport in 1834 een ontwerp van Henry door een betere ijzeren kern te smeden en bovendien isolerende zijde te gebruiken (uit de bruidsjurk van zijn vrouw) om de spoelraden te omwikkelen. Het lukte hem een 'modeltram' op een cirkelbaan te laten rijden.

Zelf verbeterde Stratingh de elektromotor van Von Jacobi; hij boog de vaste spoel krom. Een koperen en een zinken elektrode in zoutzuur leverde 2 V. Hij eindigt zijn verhaal over het karretje met: *dat deze kracht, in het algemeen boven alle andere krachten zelfs de ... stoomkracht zal te verkiezen zijn ... Ja dat dezelfde ook als vervoermiddel meer geschikt zal zijn.*

Het zou nog even duren. In 1842 werd de *Galvani*, een elektrische locomotief, in de schuur van Davidson nog in elkaar geslagen door stoomingenieurs die vreesden voor hun baan.

In de gracht bij Hunzeroord waar Stratingh een buitenverblijf had, liet hij in 1840 nog een elektrische motorboot varen, maar in 1841 overleed hij plotseling.

Anton Stoelwinder bouwde deze replica van zo'n 3 kg, die ongeveer een kwartier kan rijden.

Bron

Zie zijn documentaire:

https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=m6KxzcXFZNI